

CHRISTELIJKE KLASSIEKERS

Maarten
Luther
*De vrijheid van
een christen*

Open brief aan paus Leo X

Maarten Luther wenst Leo x, paus te Rome, de zaligheid toe in Christus Jezus, onze Here. Amen.

Te midden van de monsters van deze tijd, waarmee ik nu reeds voor het derde jaar te maken heb en strijd voer, word ik soms genoodzaakt naar u op te zien en aan u te denken, Heilige Vader Leo. Ja, aangezien u over het algemeen als de enige oorzaak van mijn strijd beschouwd wordt, is het voor mij zelfs onmogelijk om ook maar een moment niet aan u te denken. Uw onchristelijke vleiers, die zonder reden tegen mij tekeergaan, hebben mij gedwongen om mij tegenover uw Stoel op een te houden concilie te beroepen, zonder mij te bekommeren om de loze decreten van Pius en Julius, uw voorgangers, die dat in hun dwaze tirannie juist verboden. Desondanks heeft mijn hart zich toch nooit zó van uwe Heiligheid vervreemd dat ik niet met alle krachten het beste voor u en voor uw Stoel gewenst heb en dat ook met welgemeende, ernstige gebeden, zoveel als in mijn vermogen lag, van God heb afgesmeekt. Inderdaad heb ik mij voorgenomen om degenen die tot op heden getracht hebben mij bang te maken met de waardigheid van uw gezag en naam, te verachten en te overwinnen; maar ik ben van mening dat er één ding overgebleven is dat ik niet kan verachten en dat is de reden dat ik uwe Heiligheid opnieuw schrijf. Het gaat om het volgende: ik bemerk dat men mij van onbezonnenheid beschuldigt en het mij als een groot vergrijp aanrekent dat ik daarin – zo is men van oordeel – zelfs uw persoon niet heb ontzien. Om nu opening van zaken te geven: ik ben mij niet anders bewust dan dat ik overal waar ik

aan uw persoon moest denken, eerbiedwaardige en goede dingen over u gezegd heb. En als ik anders gehandeld had, zou ik dat zelf op geen enkele manier kunnen goedkeuren, het oordeel dat men over mij heeft volledig toestemmen en niets liever doen dan deze onbezonnenheid en boosaardigheid herroepen. Ik heb u een Daniël in Babylon genoemd; en iedere lezer weet heel goed met wat voor een buitengewone ijver ik uw uitnemende onschuld beschermd heb tegenover uw lasteraar Sylvester.¹ Werkelijk, de roep en de faam van uw vlekkeloze leven, overal ter wereld bezongen in geschriften van zo vele grote mannen, zijn te vermaard en te verheven om door iemand, hoe groot van naam ook, op de een of andere manier aangevallen te kunnen worden. Ik ben niet zo dom om iemand aan te vallen die door iedereen geprezen wordt. Het is veeleer mijn streven geweest, en zal dat ook altijd blijven, om diegene die door de publieke opinie wordt afgekeurd, niet aan te vallen, want ik schep geen behagen in iemands misstap, aangezien ik mij voldoende bewust ben van de grote balk in mijn eigen oog, en ik niet de eerste zou kunnen zijn die een steen naar een overspelige vrouw werpt.

Weliswaar ben ik scherp uitgevaren tegen onchristelijke leringen, maar in algemene zin, en ik heb mijn tegenstanders niet gehokeld vanwege hun slechte zeden maar vanwege hun goddeloosheid. Daarvan heb ik zo weinig spijt dat ik mijn zinnen erop gezet heb om, zonder mij iets aan te trekken van het oordeel van de mensen, in die heftigheid te volharden naar het voorbeeld van Christus, die in zijn ijver zijn tegenstanders ‘adderengebroid’, ‘blinden’, ‘huichelaars’ en ‘kinderen van de duivel’ noemt. Paulus bestempelt de tovenaars als een ‘zoon van de duivel, vol van allerlei boosheid en bedrog’, anderen bespot hij als ‘honden’, ‘bedriegers’, en ‘sjacheraars’. Als het weekhartige publiek dit zou horen, zou niemand scherper en onbeschaamder zijn dan Paulus. Wie is scherper dan de profeten? Tegenwoordig heeft de razende menigte van vleiers onze oren inderdaad zo overgevoelig gemaakt dat wij roepen dat wij gekwetst worden, zodra wij merken dat men het niet helemaal met ons eens is. En wanneer wij de waarheid niet met een ander voorwendsel kunnen weerleggen,

vluchten wij in het excuus van botheid, ongeduld en onbescheidenheid. Waartoe dient het zout, als het niet bijt? Waartoe de snede van een zwaard, als het niet kan snijden? 'Vervloekt is de man, die het werk des HEREN bedrieglijk verricht.' Daarom vraag ik u, allerbeste Leo, om mij toe te staan mijzelf met deze brief te rechtvaardigen, en uzelf ervan te overtuigen dat ik, wat uw persoon betreft, nooit iets kwaads in de zin heb gehad, dat ik juist zo iemand ben die u tot in eeuwigheid het allerbeste zou gunnen, en dat ik met niemand strijd voer over zijn zeden, maar alleen over het Woord der waarheid. In alle andere dingen wil ik voor iedereen wijken; maar ik kan en wil het Woord van God niet opgeven of verloochenen. Wie een andere mening over mij heeft of mijn werken anders heeft begrepen, die dwaalt en heeft niet begrepen wat ik werkelijk bedoel.

Uw Heilige Stoel, die de Romeinse curie genoemd wordt en die – noch u, noch enig ander mens kan dit ontkennen – corrupter is dan welk Babylon of Sodom ook, heb ik inderdaad verfoeid. Voor zover ik kan waarnemen, verkeert zij in een volledig verdorven, hopeloze en beklagenswaardige staat van goddeloosheid. Ook heeft het mij geërgerd dat onder het voorwendsel van uw naam en van de Roomse Kerk met het volk van God wordt gesold. Daartegen heb ik mij verzet en zal ik mij verzetten, zolang de Geest van het geloof in mij leeft. Niet omdat ik het onmogelijke nastreef of hoop dat alleen door mijn inspanningen ook maar iets bereikt wordt in dat volledig verwarde Babylon, waar de woede van zoveel vleiers tegenstand biedt, maar omdat ik erken dat ik het aan mijn broeders verschuldigd ben. Het is mijn plicht hen raad te verschaffen, opdat er door de Romeinse plagen minder verloren zullen gaan of hun lot draaglijker zal zijn. Want er is vanuit Rome reeds vele jaren niets anders de wereld ingestroomd dan (en u weet dat heel goed) verwoesting van lichaam, ziel en bezit – de slechtste voorbeelden van de allerslechtste dingen. En dit alles is voor iedereen doorzichtiger dan het licht. En de Roomse Kerk, ooit de heiligste van alle, is een losbandig rovershol geworden, een schaamteloos bordeel, een rijk van zonde,

dood en hel. Als de Antichrist zou komen, zou hij niets kunnen bedenken om nog aan die verdorvenheid toe te voegen.

Ondertussen zetelt u daar, Leo, als een lam te midden van de wolven en als Daniël te midden van de leeuwen. En net als Ezechiël leeft u tussen de scorpioenen. Wat kunt u alleen tegen deze monsters beginnen? Roep drie of vier zeer geleerde en uitmuntende kardinalen bij u – wat betekenen zij te midden van zo velen? U zou allen door vergiftiging omkomen, nog voordat u een besluit tot verbetering zou hebben genomen. Met de roomse curie is het gedaan; Gods toorn heeft haar overvallen en zal haar niet meer verlaten. De curie heeft een afkeer van concilies, wil zich niet laten reformeren, is niet in staat de hartstocht van haar eigen goddeloosheid te temperen en laat het woord over haar moeder in vervulling gaan, van wie gezegd is: ‘Wij hebben Babel getracht te genezen, maar zij is niet te genezen; laten wij haar verlaten.’ Het was uw plicht en die van uw kardinalen om dit kwaad te stuiten, maar deze jicht drijft de spot met de hand van de geneesheer, en noch paard noch wagen luisteren naar de teugels. Door dit gevoel bewogen heb ik het altijd betreurd, beste Leo, dat men u in deze tijd paus gemaakt heeft; u verdiende beter. De roomse curie verdient u of iemand als u niet, maar Satan zelf, die feitelijk in dat Babylon meer te zeggen heeft dan u. Het ware te wensen dat u al die dingen zou kunnen afleggen waarvan uw verdorven vijanden beweren dat daarin uw eer ligt, en dat u zou mogen leven van een klein priesterinkomen voor uzelf of van de erfenis van uw vader! Niemand is het waard zich op deze eer te beroemen dan alleen de iskarioten, de zonen van het verderf. Want wat brengt u in de curie tot stand, mijn beste Leo? Hoe slechter en verfoeilijker iemand is, des te gretiger zal hij uw naam en gezag gebruiken om het geld en de ziel van de mensen te gronde te richten, zijn misdaden te vermeerderen en het geloof en de waarheid samen met Gods gehele kerk te onderdrukken! O, hoogst ongelukkige Leo, die zit op een uiterst gevaarlijke troon! En ik zeg u de waarheid, omdat ik het goede met u voorheb. Want als Bernardus² medelijden heeft met zijn paus Eugenius, hoewel de roomse Stoel nog altijd, ofschoon reeds

zeer corrupt, regeerde in de hoop op verbetering, wat moeten wij dan wel niet te klagen hebben, aan wie in driehonderd jaren zoveel corruptie en ondergang ten deel is gevallen? Is het niet waar dat er onder die wijde hemel niets corrupter, verderfelijker en aanstootgegender is dan de roomse curie? Want zij overtreft op onvergelykelijke wijze de goddeloosheid van de Turken, zodat inderdaad, wat eens een poort des hemels was, nu een opengeperde mond van de hel is, en wel zo'n mond dat men die vanwege de toorn van God niet kan sluiten. Slechts blijft ons één plan over (zoals ik gezegd heb): wellicht zouden wij enigen uit de gapende roomse afgrond kunnen terugroepen en redden.

Hier ziet u, mijn Vader Leo, vanuit welke gedachte en om welke reden ik zo tekeer ben gegaan tegen die verderfelijke Stoel. In plaats van tegen uw persoon te toornen, hoopte ik zelfs bij u in de gunst te komen en te zullen standhouden ten behoeve van uw welzijn, als ik die gevangenis van u, ja die hel, flink en scherp zou aanvallen. Want uw welzijn en dat van vele anderen is gediend met alles wat de heftigheid van alle geleerden kan ondernemen tegen de verwarring van dit onchristelijke hof. Wie de curie kwaad doen, doen wat eigenlijk uw taak is, wie haar op allerlei manieren verwensen, verheerlijken Christus. Kort gezegd: zij zijn christenen, die geen roomsen zijn.

Maar laat ik verder spreken: het is nooit in mijn hart opgekomen om tegen de Romeinse curie uit te varen of iets van haar ter discussie te stellen. Want toen ik zag dat alle middelen om haar te redden hopeloos waren, verachtte ik haar en nadat ik haar een scheidbrief had gegeven, zei ik tegen haar: 'Wie vuil is, laat hij nog vuiler worden, en wie onrein is, blijve onrein.' Ik wijdde mij aan de vredige en rustige studie van de heilige Schrift, om daarmee van nut te zijn voor de broeders die mij omringden. Toen ik hierin enige vorderingen maakte, opende Satan zijn ogen en zette zijn dienaar Johannes Eck³, een uitnemende tegenstander van Christus, met een onbedwingbare eerezucht tegen mij op, om mij onverhoeds in het strijdperk te trekken door mij te vangen op één woordje over het primaat van de Roomse Kerk dat

mij terloops ontglipt was. Die trotse Thraso⁴ dreigde schuimbekend en knarsetandend ten behoeve van de glorie van God en de eer van de Heilige apostolische Stoel alles te zullen wagen. Overmoedig geworden door het misbruik van uw macht zag hij de overwinning met grote zekerheid tegemoet. Hij was daarbij niet zozeer uit op het primaat van Petrus als wel op zijn eigen primaat onder de theologen van onze tijd. Met het oog hierop meende hij dat het een niet geringe invloed zou hebben als hij over Luther zou triomferen. Toen dit voor de sofist⁵ ongelukkig afliep, joeg een ongelooflijke woede de man op; want hij voelt wel dat het alleen door zijn schuld gekomen is dat de roomse schande door mij aan het licht gebracht is.

Ik vraag u mij toe te staan, beste Leo, hier mijn zaak eens te bepleiten en uw ware vijanden aan te klagen. Ik meen dat u bekend is hoe uw gezant, kardinaal van de St. Sixtus⁶, een ondeskundige, weinig voorspoedige, ja, zelfs onbetrouwbare man, met mij is omgegaan. Toen ik uit eerbied voor uw naam mijzelf en mijn zaak in zijn handen had gelegd, deed hij niets om de vrede tot stand te brengen. Deze vrede had hij met een enkel woord eenvoudig tot stand kunnen brengen, aangezien ik toen beloofd had te zullen zwijgen en de zaak te beëindigen als mijn tegenstanders dezelfde opdracht zouden krijgen. Maar als man van eer, niet tevreden met die overeenkomst, begon hij mijn tegenstanders te rechtvaardigen, hen alle gelegenheid te geven en mij een herroeping op te dragen, hetgeen in zijn opdracht geenszins lag opgesloten. Op dat moment ging het inderdaad met de zaak nog heel goed, maar door zijn onbeschaamde tirannie ging het bergafwaarts. Daarom is alles wat daarna volgde niet de schuld van Luther, maar geheel van Cajetan, die niet toeliet dat ik zweeg of mij rustig hield, wat ik toch met alle kracht die in mij was van hem verlangde. Wat had ik nog meer moeten doen?

Toen volgde Karl von Miltitz⁷, ook een gezant van uwe Heiligheid, die alle mogelijke moeite deed en heen en weer reisde om maar niets te missen wat zou kunnen dienen tot herstel van de stand van zaken die Cajetan roekeloos en hoogmoedig ver-

stoord had. Uiteindelijk, mede door de hulp van de doorluchtige keurvorst Frederik⁸, wist hij te bewerkstelligen dat een en andermaal vertrouwelijk met mij gesproken werd.⁹ Toen ben ik opnieuw voor uw naam gezwicht, door mijn bereidheid tot zwijgen te tonen en ook de aartsbisschop van Trier of de bisschop van Naumburg als rechter te accepteren; en zo werden de zaken in orde gebracht. Terwijl deze dingen met goede hoop geregeld werden, kwam me daar ineens uw andere en grotere vijand Eck ertussen met het Leipziger Dispuut, dat hij had ingesteld tegen dr. Karlstadt¹⁰; en nadat de kwestie over het primaat van de paus er als een nieuw punt was bij gehaald, richtte hij zijn wapens onverwachts op mij en verwoestte dit vredesplan volledig. Ondertussen wacht Karl von Miltitz af. Er wordt gedisputeerd, rechters worden gekozen, maar er wordt niets besloten. Dit behoeft niet te verwonderen, aangezien door de leugens, voorwendsels en streken van Eck alles zo onrustig, gespannen en verward was dat, voor welke opvatting er ook was gekozen, een nog grotere brand zou zijn ontstaan, want hij zocht zijn eigen eer en niet de waarheid. Ook hier heb ik niets nagelaten wat ik had behoren te doen.

Ik geef toe dat door deze gebeurtenis een niet gering aantal van de Romeinse wantoestanden aan het licht is gekomen, maar wat daarin aan zonde is, is de schuld van Eck, die een taak op zich nam die zijn krachten te boven ging. Terwijl hij vurig jaagt naar eigen eer, onthult hij de schande van Rome aan de gehele wereld. Deze man is uw vijand, mijn beste Leo, of veeleer van uw curie. Uit het voorbeeld van deze ene man kunnen wij leren dat er geen gevaarlijker vijand bestaat dan een vleier. Want wat heeft hij met zijn vleierij bereikt dan een kwaad dat geen enkele koning had kunnen bereiken? De naam van de Romeinse curie heeft immers tegenwoordig in de hele wereld een kwade reuk, het pauselijk gezag is tanende en de beruchte Romeinse onwetendheid heeft een slechte naam. Wij zouden daarvan niets gehoord hebben, als Eck niet het vredesplan van Karl en mijzelf verstoord had; hetgeen hij nu ook zelf inziet. Te laat en te vergeefs is hij verontwaardigd over de uitgave van mijn boekjes. Dit had

hij moeten bedenken toen hij, hinnikend als een paard, geheel in beslag genomen werd door eigen eer en via u en met het grootste gevaar voor u, niets anders zocht dan zijn eigen belang. De ijdele man hoopte dat ik uit angst voor uw naam zou toegeven en zwijgen, want ik geloof niet dat hij uitging van gezond verstand en geleerdheid. Omdat hij nu ziet dat ik vol vertrouwen ben en van mij laat horen, heeft hij ten langen leste spijt van zijn onbezonnenheid en ziet hij in dat er Iemand in de hemel is die de hoogmoedigen weerstaat en de trotsen vernedert – als hij dat tenminste vat.

Aangezien wij dus met deze disputatie niets bereikten dan alleen een nog grotere verwarring in de Romeinse zaak, kwam Karl von Miltitz reeds voor de derde keer bij de paters van mijn orde toen zij in kapittelvergadering bijeen waren, en verlangde advies om de zaak, die al zo verwarrend en gevaarlijk was, in orde te brengen. Uit hun midden werden enkele vermaarde mannen naar mij toe gestuurd, omdat er geen hoop bestond dat het gebruik van geweld tegen mij (zo God daarmee zou instemmen) iets zou helpen. Dezen vroegen mij om tenminste respect te tonen voor de persoon van uwe Heiligheid en zowel uw als mijn onschuld te bepleiten met een nederige brief. Volgens hen was de zaak nog niet uiterst hopeloos, als Leo x naar zijn aangeboren goedheid die ter hand zou nemen. Ik, die altijd vrede heb aangeboden en gewenst, opdat ik mij zou kunnen toeleggen op rustiger en nuttiger studies, hoewel ik mij zelf ook danig geroerd heb om hen die ik als veruit mijn minderen beschouwde te overweldigen met het gewicht en de geestdrift van mijn woorden en intellect – ik gaf niet alleen grif toe, maar accepteerde dit voorstel met vreugde en dankbaarheid als een vrije gunst, als het onze hoop maar zou kunnen vervullen.

Zo kom ik bij u, Heilige Vader, en voor u neergebogen vraag ik u om, als het mogelijk zou zijn, uw hand uit te steken en die vleiers, vijanden van de vrede hoewel zij vrede veinzen, aan banden te leggen. Laat verder niemand ervan uitgaan dat ik zal heropenen, tenzij hij liever heeft dat de zaak in een nog grotere

beroering terechtkomt. Vervolgens verdraag ik geen wetten voor de uitleg van het Woord van God, omdat het Woord van God, dat in alle andere dingen de vrijheid leert, niet gebonden behoort te zijn. Onder het voorbehoud van deze twee dingen is er niets wat ik niet zou kunnen doen of verdragen en ook heel graag zou willen. Ik haat woordenstrijd. Ik zal niemand provoceren, maar wil anderzijds ook niet geprovoceerd worden. Maar word ik geprovoceerd – en Christus is mijn Meester – dan zal ik niet met de mond vol tanden staan. En wanneer uwe Heiligheid de strijdende partijen eenmaal tot zich geroepen en verdelgd heeft, zal hij met een kort en eenvoudig woord de rust en de vrede kunnen gebieden. En dat is wat ik altijd heb willen horen.

Derhalve, mijn Vader Leo, luister niet naar die sirenen¹¹, die doen alsof u niet een gewoon mens maar een halfgod bent, zodat u alles kunt bevelen en eisen. Zo zal het niet gaan en zoveel macht zult u niet hebben. U bent de dienaar der dienaren en hebt de ellendigste en gevaarlijkste positie van alle mensen. Laten zij u niet bedriegen, die het laten voorkomen alsof u de heer der wereld bent, zij die niemand als christen erkennen als hij zich niet aan uw gezag onderwerpt, en die wauwelen dat u iets te zeggen hebt in de hemel, de hel en het vagevuur. Zij zijn uw vijanden en zoeken uw ziel te gronde te richten, zoals Jesaja zegt: 'Mijn volk, zij die u gelukkig prijzen, zij bedriegen u.' Zij dwalen, die u boven een concilie en boven de universele kerk verheffen. Zij dwalen, die alleen aan u het recht toekennen om de Schrift te verklaren; want onder uw naam trachten zij al hun goddeloosheden in de kerk op te richten. En helaas heeft Satan onder uw voorgangers daarin reeds veel vorderingen gemaakt. Kort gezegd: hecht geen geloof aan wie u verhogen, maar aan wie u vernederen. Want dit is de wijze waarop God oordeelt: 'Machtigen heeft Hij van hun troon gestoten en nederigen heeft Hij verhoogd.' Zie, hoezeer Christus verschilt van zijn opvolgers, hoewel zij toch allen graag zijn plaatsbekleder willen zijn. En ik vrees dat zeer velen van hen inderdaad maar al te zeer zijn plaatsbekleder zijn. Want men is plaatsbekleder wanneer zijn meerdere afwezig is. Als de paus regeert tijdens de afwezigheid van Christus, die ook niet in zijn

hart woont, wat is hij dan anders dan een plaatsbekleder van Christus? Maar wat is dan die kerk anders dan alleen een menigte mensen zonder Christus? Ja werkelijk – wat is zo'n plaatsbekleder anders dan een antichrist en een afgod? Hoeveel beter deden de apostelen, die zich dienstknechten noemden van de aanwezige Christus en niet plaatsbekleders van een afwezige!

Misschien ben ik vrijpostig, om een hooggeplaatst persoon zo te beleren, door wie wij allen onderwezen behoorden te worden en van wie rechtbanken hun uitspraken ontvangen, zoals uw verderfelijke aanhangers beweren. Maar ik volg hierin de heilige Bernardus in zijn boekje *De bezinning*, gericht aan paus Eugenius; iedere paus zou dit uit het hoofd moeten kennen. Want ik doe dit niet uit lust om de les te lezen, maar vanuit de plicht tot oprechte en trouwe bezorgdheid, die ons dwingt om bezorgd te zijn voor onze naasten, ook in de dingen waarvan we zeker zijn, en die ons niet toestaat te letten op hun waardigheid of onwaardigheid, aangezien zij alleen gericht is op het gevaar of het welzijn van de ander. Ik weet namelijk dat uwe Heiligheid in Rome niet met rust gelaten en heen en weer geslingerd wordt, dat wil zeggen, dat u op volle zee aan alle kanten door grenzeloze gevaren bedreigd wordt, en in uw ellendige positie zo hard werkt dat u zelfs de kleinste hulp van een van uw minste broeders kunt gebruiken. Daarom leek het mij niet ongerijmd om uw waardigheid even te vergeten zolang ik een plicht der liefde vervul. Ik wil u in zo'n ernstige en gevaarlijke zaak niet vleien. Als men niet begrijpt dat ik hierin uw vriend ben en u meer dan onderdanig, dan is er Eén die het begrijpt en oordeelt.

Ten slotte: om niet met lege handen tot u te naderen, Heilige Vader, stuur ik u dit traktaatje, aan u opgedragen als een teken van de te sluiten vrede en van goede hoop. Uit dit traktaat kunt u opmaken met welke studies ik mij liever zou willen en ook vruchtbaarder zou kunnen bezighouden, gesteld dat dit door uw onchristelijke vleiers zou worden toegestaan en in het verleden toegestaan was. Het is een klein boekje, als u op de omvang let, maar als ik mij niet vergis is de hoofdzaak van het christelijke

OPEN BRIEF AAN PAUS LEO X

leven hierin kort samengevat, als u de betekenis wilt vatten. Als arm man heb ik niets anders om u een genoegen mee te doen, en u hebt niets anders nodig dan verrijkt te worden met een geestelijke gave. Hiermee beveel ik mijzelf bij u, Heilige Vader, aan. Dat de Heer Jezus u voor altijd mag bewaren. AMEN.

Wittenberg, 6 september 1520

Traktaat over de vrijheid van een christen

Velen denken dat het geloof een eenvoudige zaak is; niet weinigen rekenen het tot de algemene deugden. Zij doen dit omdat zij er geen enkele ervaring mee hebben en nooit ondervonden hebben hoe groot de kracht van het geloof is. Want het is onmogelijk dat iemand goed daarover schrijft of wat erover geschreven is goed begrijpt, als hij niet daarvoor in ellendige omstandigheden de Geest van het geloof geproefd heeft. Wie echter ook maar een klein beetje daarvan geproefd heeft, kan er nooit genoeg over schrijven, zeggen, nadenken of horen: want het is een levende bron, die springt ten eeuwigen leven, zoals Christus het geloof noemt in Johannes 4. Hoewel ik mij niet wil beroemen op een overvloedig geloof en ik besef dat mijn wapenrusting armzalig is, hoop ik echter toch dat ik, door grote en uiteenlopende aanvechtingen gekweld, van het geloof enige smaak gekregen heb en daarover misschien niet eleganter, maar dan toch kernachtiger kan spreken dan die letterknechten en scherpzinnige redenaars tot nog toe uiteengezet hebben, zonder hun eigen woorden te begrijpen. Om nu voor de ongeletterde mensen (want hen alleen dien ik) een eenvoudiger weg te openen, laat ik deze twee stellingen over de geestelijke vrijheid en gebondenheid voorafgaan:

Een christen is een vrij heer over alle dingen en niemands onderdaan;
een christen is een dienstbare knecht van alle dingen en ieders onderdaan.

Hoewel deze stellingen tegenstrijdig lijken, zullen zij toch voor ons doel zeer geschikt zijn, wanneer eenmaal ontdekt is dat zij met elkaar overeenstemmen. Want zij zijn beide van Paulus, die in 1 Korintiërs 9 zegt: 'Hoewel ik vrij ben, heb ik mij ieders knecht gemaakt', en in Romeinen 13: 'Zijt niemand iets schuldig dan elkaar lief te hebben.' En de liefde is naar haar aard dienstbaar en onderworpen aan datgene wat men bemint. Zo is ook Christus, hoewel Hij aller Heer was, geboren uit een vrouw, geboren onder de wet, tegelijk een vrij man en een knecht, tegelijk in de gestalte Gods en in die van een dienstknecht.

Laten wij die dingen eerst dieper en grondiger trachten te begrijpen. De mens bestaat namelijk uit twee naturen: een geestelijke en een lichamelijke. Volgens de geestelijke natuur, die men de ziel noemt, heet hij een geestelijke, innerlijke, nieuwe mens; volgens de lichamelijke natuur, die men het vlees noemt, heet hij vleselijke, uiterlijke, oude mens. Daarover zegt de apostel in 2 Korintiërs 4: 'ook al vervalt onze uiterlijke mens, toch wordt de innerlijke van dag tot dag vernieuwd.' Dit onderscheid maakt dat in de Schriften over dezelfde mens tegenstrijdige dingen worden gezegd, omdat in een en dezelfde mens twee mensen met elkaar strijden, want het begeren van het vlees gaat in tegen dat van de Geest en dat van de Geest tegen het vlees, Galaten 5.

Wij richten ons nu in de eerste plaats op de innerlijke mens, om te zien op welke wijze hij rechtvaardig, vrij, in ware zin christelijk, dat wil zeggen, een geestelijk, nieuw en innerlijk mens wordt. Het staat vast dat geen enkele uiterlijke zaak, met welke naam zij ook wordt aangeduid, ook maar enige invloed heeft op het verkrijgen van de christelijke gerechtigheid of vrijheid, zoals evenmin op de ongerechtigheid of het knechtschap. Dit wordt met een eenvoudig voorbeeld overtuigend aangetoond. Want wat kan het de ziel baten als het lichaam er goed aan toe is, vrij en levendig is, eet, drinkt en doet zoals het belijft? Ook de meest goddeloze slaven van alle ongerechtigheden zijn in die dingen voorspoedig. Daartegenover: wat zal een slechte gezondheid, gevangenschap, honger of dorst of welk ander uiterlijk ongemak

de ziel schaden? Ook de meest vrome en door een zuiver geweten vrije mensen worden door die dingen gekweld. Geen van deze dingen raakt aan de vrijheid of gebondenheid van de ziel. Zo zal het niets baten wanneer een lichaam, volgens het gebruik van de heiligen, met heilige kledij getooid wordt, zich op heilige plaatsen ophoudt, heilige verplichtingen vervult, bidt, vast, afziet van bepaalde spijzen en ieder goed werk doet wat door of in het lichaam kan geschieden; iets geheel anders zal nodig zijn voor de gerechtigheid en vrijheid van de ziel, omdat al die genoemde dingen door iedere goddeloze gedaan kunnen worden, en uit deze ijver slechts huichelaars tevoorschijn komen. Omgekeerd zal het de ziel geenszins schaden als het lichaam met wereldlijke kleding bekleed wordt, zich op ongewijde plaatsen bevindt, eet, gemeenschappelijk drinkt, niet hardop bidt en al die dingen nalaat die, zoals hierboven gezegd is, door de huichelaars gedaan kunnen worden.

En het baat niets dat wij alle dingen verwerpen, zelfs beschouwingen, meditatie en alles wat door oefening van de ziel bereikt kan worden. Eén ding – en dat alleen – is nodig met het oog op het christelijke leven, de christelijke gerechtigheid en vrijheid. En dat is het allerheiligst Woord van God, het evangelie van Christus, zoals Hij zegt in Johannes 11: ‘Ik ben de opstanding en het leven, wie in Mij gelooft zal in eeuwigheid niet sterven.’ Evenzo in Johannes 8: ‘Wanneer de Zoon u vrijgemaakt heeft, zult gij werkelijk vrij zijn.’ En in Matteüs 4: ‘Niet van brood alleen leeft de mens, maar van elk woord dat van de mond Gods uitgaat.’ Laten wij daarom voor vast en zeker aannemen dat de ziel alles kan missen behalve het Woord van God. Zonder dit Woord is zij met geen enkele zaak gebaat. Heeft zij echter het Woord, dan is zij rijk en heeft aan niets gebrek, omdat het het Woord van het leven is, van de waarheid, het licht, de vrede, de gerechtigheid, het heil, de vreugde, de vrijheid, de wijsheid, de kracht, de genade, de heerlijkheid en van alles wat onvergelijklijk goed is. Dat is de reden waarom de profeet in de gehele Psalm 119 en op vele andere plaatsen met zoveel zuchten en roepen smacht naar en roept om het Woord van God. Daartegenover

bestaat er geen wredere plaag van de toorn Gods dan wanneer Hij honger naar het horen van zijn Woord zendt, zoals Amos [Amos 8:11v.] zegt, zoals er ook geen grotere genade is dan wanneer Hij zijn Woord uitzendt, zoals Psalm 106 [i.e. Ps. 107] zegt: 'Hij heeft zijn Woord uitgezonden en hen genezen, en hen aan hun ondergang ontrukkt.' En ook Christus is tot geen ander ambt gezonden dan dat van het Woord. En de apostolische, bisschoppelijke en hele geestelijke stand is slechts geroepen en ingesteld voor de dienst van het Woord.

Vraag je nu: Wat is dan dit Woord, of op welke manier moet het gebruikt worden, aangezien er zo vele woorden van God zijn? dan antwoord ik: De apostel legt dit uit in Romeinen 1, namelijk als het evangelie van God aangaande zijn Zoon, die vlees geworden is, geleden heeft, is opgestaan en verheerlijkt door de Geest die heilig maakt. Want Christus prediken wil zeggen: de ziel weiden, rechtvaardigen, bevrijden en zalig maken, als zij de prediking tenminste gelooft. Want alleen het geloof is het zaligmakende en werkzame gebruik van het Woord Gods, Romeinen 10: 'Als gij met uw mond belijdt dat Jezus Heer is, en met uw hart gelooft dat God Hem uit de doden heeft opgewekt, zult gij behouden worden.' En wederom: 'Christus is het einde van de wet tot gerechtigheid van ieder die gelooft.' En Romeinen 1: 'De rechtvaardige zal uit het geloof leven.' Want het Woord van God kan niet door werken, maar alleen door het geloof aangenomen en geëerd worden. Daarom is het duidelijk dat, zoals de ziel voor het leven en de gerechtigheid alleen het Woord nodig heeft, zij zo ook alleen door het geloof gerechtvaardigd wordt en niet door werken. Want als zij door iets anders gerechtvaardigd zou kunnen worden, zou zij het Woord niet nodig hebben, en daardoor ook het geloof niet. Dit geloof nu kan door werken absoluut niet in stand blijven, d.w.z. wanneer u ervan uitgaat dat u door werken – welke het ook mogen zijn – evenzo gerechtvaardigd wordt: want dit zou aan beide zijden mank gaan zijn, Baäl aanbidden en de eigen hand kussen, hetgeen de grootste ongerechtigheid is, zoals Job zegt. Daarom leer je, wanneer je begint te geloven, tegelijk dat alles wat in je is afkeurenswaardig,

zondig en te veroordelen is, zoals het staat in Romeinen 3: ‘Allen hebben gezondigd en derven de heerlijkheid Gods’, en in Romeinen 3: ‘Niemand is rechtvaardig, er is niemand die goed doet, allen zijn afgeweken, allen tezamen zijn zij onnut geworden.’ Wanneer je dit hebt ingezien, weet je dat je Christus nodig hebt, die voor jou geleden heeft en is opgestaan, opdat je, door te geloven in Hem, door dit geloof een ander mens wordt, omdat al je zonden je vergeven zijn en je gerechtvaardigd bent door de verdienste van iemand anders, namelijk die van Christus alleen. Omdat dus dit geloof alleen in de innerlijke mens kan regeren, zoals Romeinen 10 zegt: ‘Met het hart gelooft men tot gerechtigheid’, en alleen dit geloof rechtvaardig maakt, is het duidelijk dat de innerlijke mens door geen enkel uiterlijk werk of uiterlijke handeling gerechtvaardigd, vrij en zalig kan worden en dat werken – van welke aard ook – daarop in het geheel niet van invloed zijn. Daartegenover wordt de mens ook alleen door goddeloosheid en ongeloof van het hart schuldig en een veroordelenswaardige slaaf van de zonde, en niet door een uiterlijke zonde of uiterlijk werk. Om die reden moet het de eerste zorg van iedere christen zijn om, nadat hij zijn mening over de werken terzijde gesteld heeft, alleen het geloof meer en meer te versterken en daardoor te groeien in kennis, niet van de werken, maar van Christus Jezus, die voor hem geleden heeft en is opgewekt, zoals Petrus leert in 1 Petrus 5. Geen enkel ander werk maakt een christen. Zo heeft ook Christus in Johannes 6, toen de Joden Hem vroegen wat zij moesten doen om de werken Gods te mogen werken, de veelheid van werken, waarop zij zich zichtbaar lieten voorstaan, afgewezen en hen één werk voorgeschreven met de woorden: ‘Dit is het werk Gods, dat gij gelooft in Hem, die Hij gezonden heeft, want op Hem heeft de Vader zijn zegel gedrukt.’

Daarom is een recht geloof in Christus een schat die met niets te vergelijken is, die volkomen behoud met zich meebrengt en behoedt voor alle kwaad, zoals Marcus zegt in het laatste hoofdstuk: ‘Wie gelooft en zich laat dopen, zal behouden worden. Wie niet gelooft, zal veroordeeld worden.’ Jesaja heeft deze schat in de geest aanschouwd en profeteerde in Jesaja 10: ‘Een kort en

verdelgend Woord zal de HERE op aarde brengen, en die korte verdelging zal de gerechtigheid laten stromen', alsof hij wilde zeggen: Het geloof, dat een korte en volledige vervulling van de wet is, zal de gelovigen met zoveel gerechtigheid vervullen dat zij niets anders meer tot gerechtigheid nodig hebben. Zo zegt ook Paulus in Romeinen 10: 'Want met het hart gelooft men tot gerechtigheid.'

Wellicht vraag je nu: Hoe is het mogelijk dat alleen het geloof rechtvaardigt en zonder werken een schat van zoveel zegeningen geeft, terwijl ons in de Schriften zoveel werken, ceremoniën en wetten worden voorgeschreven? Dan is mijn antwoord: Denk vóór alles aan datgene wat gezegd is, dat alleen het geloof zonder de werken rechtvaardig maakt, bevrijdt en behoudt. Wij zullen dat verderop duidelijker maken. Ondertussen verdient het onze aandacht dat de gehele Schrift van God uit twee delen bestaat: geboden en beloften. De geboden leren weliswaar wat goed is, maar bewerkstelligen het geleerde niet terstond. Zij tonen aan wat wij behoren te doen, maar geven niet de kracht om het te doen. Zij zijn veeleer hiertoe bestemd, de mens zichzelf te laten zien, opdat hij daardoor zijn onvermogen tot het goede zal inzien en aan zijn eigen krachten zal twijfelen. Om deze reden heten en zijn zij het oude verbond. Er is bijvoorbeeld geboden: 'Gij zult niet begeren.' Door dit gebod worden wij allen ervan overtuigd dat wij zondaren zijn, omdat immers niemand in staat is om niet te begeren, wat hij daartegen ook wil doen. Om dus niet te begeren en het gebod te vervullen, is hij gedwongen aan zichzelf te vertwijfelen en elders of bij iemand anders de hulp te zoeken die hij in zichzelf niet vindt, zoals staat in Hosea [3]: 'Bij u is slechts verderf, o Israël, alleen bij Mij is er hulp voor u.' En wat voor dit ene gebod geldt, geldt voor alle geboden: zij zijn alle evenzo door ons onmogelijk te houden.

Wanneer dan een mens door de geboden zijn onvermogen heeft leren kennen en bezorgd is geworden met welke ijver hij aan de wet moet voldoen, – want aan de wet moet voldaan worden, opdat geen jota of tittel daarvan zal vergaan (anders zal hij zonder enige hoop veroordeeld worden) – dán, werkelijk nede-

IN DE SERIE *CHRISTELIJKE KLASSIEKERS*
VERSCHIJNT EEN WAARDEVOLLE SELECTIE
VAN TOONAANGEVENDE, INSPIRERENDE
UITGAVEN UIT HET VERLEDEN.

Dit invloedrijke boek is Maarten Luthers samenvatting van het christelijke leven. Dat is een leven van vrijheid: de christen is niemand onderdaan. Het is ook een leven van dienstbaarheid aan de ander.

Luther laat zien hoe deze innerlijke vrijheid en uiterlijke dienstbaarheid samenkomen in het volgen van Jezus. Daarmee klopt in dit boek het hart van zijn hele theologie. *De vrijheid van een christen* is niet alleen van grote historische waarde in de context van de Reformatie, maar ook een gids voor het leven als christen in deze tijd. Luthers preek 'De hoofdsom van het christelijke leven', die tevens in deze uitgave is opgenomen, sluit hierbij aan.

Maarten Luther (1483-1546) was een Duitse theoloog en reformator. Zijn protest tegen de misstanden in de toenmalige kerk en zijn ontdekking van het geloof als enige grond voor onze redding legden de basis voor de Reformatie.

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT

ISBN 978 90 435 4579 2 • NUR 700

9 789043 545792